

Eerika Ketonen

”...koska mä en osaa vaan aina täyttää kaikkea.”

TOISEN ASTEEN AMMATILLISESTA KOULUTUKSESTA
VALMISTUVIEN ERITYISOPISKELIJOIDEN
OHJAUS TYÖELÄMÄÄN.

Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma
2014

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

”...koska mä en osaa vaan aina täyttää kaikkea.”

TOISEN ASTEEN AMMATILLISESTA KOULUTUKSESTA VALMISTUVIEN ERITYISOPISKELIJOIDEN OHJAUS TYÖELÄMÄÄN.

Ketonen, Eerika
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutuksen ohjaus ja -suunnittelu
Marraskuu 2014
Ohjaaja: Koivuniemi, Merja
Sivumäärä: 31
Liitteitä: 2

Asiasanat: HOJKS, erityisopiskelija, syrjäytymisen ehkäisy, nuorisotakuu ja työllistymisohjaus

Opinnäytetyö toteutettiin Ammattiopisto Tavastian Avaimia Takuuseen- ESR-hankkeen käyttöön. Opinnäytetyö on pohjana hankkeessa kehitettävälle työllistymisohjaustyölle. Opinnäytetyössä käsitellään erityisopiskelijoiden tuen tarvetta siirryttäessä opinnoista työelämään ja heidän odotuksiaan työllistymisohjauksesta. Samalla myös selvitetään, millaista ohjausta Ammattiopisto Tavastiassa opiskelijat ovat saaneet työnhakuun liittyen.

Opinnäytetyön tutkimus on tehty kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä teemahaastattelulla kuutta Ammattiopisto Tavastian toisen asteen tutkintoon valmistuvaa erityisopiskelijaa.

Tutkimustuloksena nousi esiin se, että nuoret haluavat enemmän ohjausta nykyisen yleisen ohjauksen lisäksi työllistymiseen ja työnhakuun. Ohjauksen tulisi olla kokonaisvaltaista. Opiskelijat halusivat, että tieto työnhausta ja siihen liittyvistä asioista olisi kaikille helposti saatavilla. He haluavat myös ohjaajalta aikaa perehtyä yksilöllisesti heidän tilanteeseensa ja aikaa kuunnella heidän tarpeitaan. Ohjaajan tärkeänä ominaisuutena pidettiin kannustamista. Opiskelijat toivovat myös vertaisryhmiä, joissa he voisivat jakaa omia kokemuksiaan ja oppia samalla toisten kokemuksista.

GUIDANCE TO THE EMPLOYMENT MARKET FOR SPECIAL STUDENTS IN VOCATIONAL SECOND CYCLE EDUCATION

Ketonen, Eerika

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Rehabilitation Counselling and Planning

November 2014

Supervisor: Koivuniemi, Merja

Number of pages: 31

Appendices: 2

Key words: personal study plan, special student, prevention of exclusion, youth guarantee, employment counselling

The purpose of this thesis was to collect material for employment counselling. The data will be used as the basic material in a project, which helps vocational school students in the transfer phase from school to work. The aim of the thesis was to find out what kind of support the students need when they move from school to the employment market and what expectations they have of counselling. Another aim was to explore counselling given in Tavastia vocational school.

The study was carried out in Tavastia vocational school. The approach of the study was quantitative. The material was collected by interviewing six special students graduating from vocational second cycle education from Tavastia vocational school. The interviews were carried out by theme interviews.

The results show that the young want more counselling related to employment and finding employment in addition to the general counselling they are receiving now. In addition, counselling should be more holistic and information of finding employment should be more easily available for everybody. They also hoped for more time from the counsellor, so the counsellor could familiarise him or herself with each individual's specific situation and needs. The students thought that it is important that the counsellor is encouraging. They also hoped for peer groups, where they could share their own experiences and learn from others' experiences.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	6
3 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA, HANKKEITA JA OPINNÄYTTEINÄ TEHTYJÄ SELVITYKSIÄ	7
4 OPISKELIJAN TUKEMINEN TOISEN ASTEEN OPINNOISSA.....	9
4.1 Opiskelijahuolto	9
4.2 Ammattiopisto Tavastialla toteutettu erityisopetus ja HOJKS	11
5 SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN.....	13
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	15
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	18
7.1 Opinnäytetyöhön osallistuneiden opiskelijoiden taustatiedot	18
7.2 Opinnäytetyöhön osallistuneiden opiskelijoiden suunnitelmat ja tulevaisuus, nykyinen työllistymissuunnitelma ja valmiudet siirtyä työelämään	19
7.3 Opinnäytetyöhön osallistuneiden opiskelijoiden ohjauksen tarve ja – odotukset, työllistymiseen liittyvä ohjaus ja sen kehittämistoiveita.	21
7.4 Yhteenveto opinnäytetyön tuloksista	24
8 POHDINTA	26
LÄHTEET	32
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen. Nuorten työllistäminen sekä nuorten syrjäytymisen ehkäisy on ollut paljon esillä mediassa. Nuorisotakuu on viime vuosina säädetty laissa ja se velvoittaa eri toimijoita toimimaan nuorten osallistamiseksi ja aktivoimiseksi. Opinnäytetyöni aihe kohdistuu nuoriin ja heidän työllistymisohjauksen kehittämiseen toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta valmistumisen kynnyksellä.

Useissa luentotilaisuuksissa on esiin noussut ajatus koulun ja kuntoutuksen yhdistämisestä. Kuntoutus halutaan tuoda kouluihin, eikä sitä haluta pitää enää erillisenä asiana. Opinnäytetyöni kohdistuu Ammattiopisto Tavastian valmistuvien erityisopiskelijoiden työelämään ohjaukseen. Opinnäytetyöllä on tarkoitus saada nuorten ääni kuuluville suunniteltaessa ohjaustyötä.

Oma kiinnostukseni tähän aiheeseen nousee omasta työstäni. Aloitin keväällä 2014 työt Ammattiopisto Tavastian Avaimia Takuuseen -hankkeessa työllistymisohjaajana. Hanke kestää vuoden ajan (2014–15). Hanke on Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) rahoittama hanke. Hankkeelle haetaan jatkoa ja opinnäytetyö on pohjana hankkeessa kehitettävälle työllistymisohjaustyölle. Hankkeen taustalla on nuorisotakuu ja se, miten toisen asteen oppilaitos voisi osaltaan osallistua siihen. Hankkeen avulla selvitetään, millaisia toiveita ja esteitä valmistuvilla opiskelijoilla on työllistymisen suhteen ja millaisilla tukitoimilla voisi auttaa opiskelijoita työllistymään. Hankkeella pyritään saamaan pysyviä toimia syrjäytymisen ehkäisyyn toisen asteen oppilaitokseen.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tuloksia käytetään Ammattiopisto Tavastian Avaimia Takuuseen – hankkeen ohjaustyötä kehitettäessä. Työn tarkoituksena on kehittää nivelvaiheen ohjausta liittyen opiskelijoiden siirtymiseen työelämään ammatillisesta tutkinnosta valmistuessaan. Nivelvaiheella tarkoitetaan erilaisia siirtymävaiheita. Ammatillisen koulutuksessa nivelvaiheita on kaksi: siirtyminen perusopetuksesta toiselle asteelle ja toiselta asteelta työelämään tai jatkokoulutukseen. Nivelvaiheen yhteistyöhön on kiinnitettävä huomiota, jotta opiskelijalla olisi hyvät mahdollisuudet sopeutua uuteen tilanteeseen. Lähtökohtana on opiskelijan oma elämäntilanne. Tavoitteena on, että opiskelija tunnistaa ammatilliset kiinnostuksen kohteensa ja itselleen parhaiten luontuvat työtehtävät. Tavoitteena on myös, että opiskelija hahmottaa omat vahvuutensa, kehittämistarpeensa ja rajoituksensa. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija tarvitsee tukea ja ohjausta elämän muutoksissa ja nivelvaiheissa. Nivelvaiheen yhteistyön tarkoituksena on mahdollistaa erityistä tukea tarvitsevaa opiskelijaa työllistymään valmistumalleen alalle. (Nuutila 2008, 185–186.)

Ammattiopisto Tavastiassa uutta toimintatapaa luodessa otetaan huomioon opiskelijoiden tarpeet ja odotukset. Opinnäytetyön toivotaan tuovan vastauksia siihen, miten ohjausta voidaan kehittää ja millainen ohjausprosessin tulee olla opiskelijoiden mielestä. Työllistymisohjaus halutaan opiskelijälähtöiseksi. Opinnäytetyöllä on tarkoitus saada nuorten ääntä kuuluville ohjausprosessia suunniteltaessa. Avaimia Takuuseen–hankkeessa annetaan ohjausta tutkintoon valmistumisvaiheen ja työelämään siirtymisen välille. Hanke mahdollistaa työllistymisohjauspalvelut opiskelijoille. Ammattiopisto Tavastiassa myös ryhmien ryhmänohjaajat ohjaavat omia opiskelijoitaan työelämään ja opinto-ohjaajat omia asiakkaitaan mahdollisuuksiensa mukaan. Tarvetta Ammattiopisto Tavastian tarjoamalle työllistymisohjaukselle on kartoitettu hankkeen puitteissa jatkosuunnitelmakyselyllä, joka on toteutettu opintonsa 2010- ja 2011- aloitaneille opiskelijoille. Kyselyyn vastasi 444 valmistuvaa opiskelijaa. Kyselyyn vastanneista yli puolet (228 henkilöä) haluavat yksilöohjausta liittyen työllistymiseen. (LIITE 1)

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- Miten toisen asteen ammatilliseen perustutkintoon valmistuva erityisopiskelija kuvailee nykyistä työllistymissuunnitelmaansa ja valmiuksiaan siirtyä työelämään?
- Mitä työllistymiseen liittyvää ohjausta toisen asteen ammatilliseen perustutkintoon opiskeleva erityisopiskelija on opiskelunsa aikana saanut ja mitä kehitettävää siinä opiskelijan mielestä on?

3 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA, HANKKEITA JA OPINNÄYTEINÄ TEHTYJÄ SELVITYKSIÄ

Tutkiessani opinnäytetyön aiheeseen liittyviä tutkimuksia, hankkeita ja opinnäytteinä tehtyjä selvityksiä esiin tuli muun muassa seuraavissa kappaleissa käsiteltyjä asioita.

Mika Ala-Kauhaluoma on tehnyt tutkimuksen uusista työllistymisen tukemisen tavoista (2007). Tutkimuksessa avataan käsitteitä yhteisöinterventio, joka viittaa yhteöllisen toimintamallin kehittämiseen ja yksilöinterventio, jolla tarkoitetaan hanke-työllä kehitettävää uutta asiakastyön toimintamallia. Avaimia takuuseen – hankkeen toimintamallit kuuluvat yksilöinterventioihin. (Ala-Kauhaluoma 2007, 70.)

MAST-hankkeen (1.1.2009–31.12.2011) yhtenä tavoitteena oli kehittää maakunnallinen nuorten ohjausmalli Varsinais-Suomeen. Hankkeen kohderyhmänä oli syrjäytymisvaarassa olevat alle 25-vuotiaat nuoret. Yhtenä toimenpiteenä hankkeessa oli läpäsytyn tehostaminen toisella asteella ja työelämään siirtyminen (Mäkelä 2011, 7). Turun ammatti-instituutissa tarjotaan erityistä tukea tarvitseville valmistuville opiskelijoille tukea seuraavanlaisella tukiprosessilla:

1. Opettajat ja urasuunnittelijat kartoittavat tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrän, sekä tarvittavan tuen.
2. Opiskelijan kanssa keskustellaan työelämään siirtymisestä sekä tuen tarpeesta. Keskustelun pohjana on muun muassa HOJKS.

3. Urasuunnittelijat järjestävät koululle infon TE-toimiston palveluista ja opiskelijoille varataan henkilökohtaisia aikoja työvoimaneuvottelijalle.
4. Urasuunnittelijat auttavat nuoria ilmoittautumaan työnhakijaksi TE-toimistoon sekä selvittävät kaikki tarvittavat lausunnot ja liitteet.
5. Urasuunnittelijat menevät nuorten kanssa TE-toimistoon, jossa yhdessä pohditaan ja suunnitellaan tulevaisuuden suunnitelmia ja mahdollisia vaihtoehtoisia työllistymiskeinoja (työelämävalmennus, työkokeilu tai muu tuettu työtoiminta)
6. Urasuunnittelijat auttavat tuetun työtoimintapaikan saamisessa tai saattavat muun tuen piiriin.
7. Yhteistyö nuoren oman TE-toimiston kanssa ja sekä nuoren oman verkoston kanssa (esimerkiksi sosiaalityöntekijä, etsivä nuorisotyöntekijä, pajahenkilökunta)

Toiminnan edellytyksenä on toimiva yhteistyöverkosto eri toimijoiden kesken. (Jansson & Tauriala-Tolonen 2011, 40.)

Liisa-Maija Yliniityn opinnäytetyö käsittelee Urapolkua, joka tukee erityisopiskelijan tietä työelämään (2013). Hannele Taipaluksen opinnäytetyön aihe on ”Ammatillisesta erityisoppilaitoksesta itsenäiseen elämään” (2013).

Liisa-Maija Yliniitty seurasi ja havainnoi opinnäytetyössään prosessia, miten urapolku luodaan erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle työssäoppimisen kautta työelämään siirtymisessä. Opinnäytetyön tuloksena nuorten verkostot ovat tärkeitä ja ne mahdollistavat moniammatillisen yhteistyön. Yliniitty korosti koulun sisällä tehtävää moniammatillisen yhteistyön merkitystä. Myös henkilökohtaisen ohjauksen merkittävyys nousi esiin opinnäytetyössä. (Yliniitty 2013, 40–43.)

Hannele Taipaluksen opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli muun muassa selvittää eri vaihtoehtoja työllistymiseen ja siihen edesauttavia eri tahoja. Opinnäytetyön tuloksissa moniammatillisuus on tärkeässä osassa jatkosuunnitelmia laadittaessa ammatillisesta erityisoppilaitoksesta valmistuvien nuorten kanssa. Opinnäytetyössä nousi esille saat- taen vaihtaan toimintatavan tärkeys. Ohjausta ja tukea tarvitaan siirryttäessä työelämään ja itsenäiseen elämään. (Taipalus 2013, 34–39.)

4 OPISKELIJAN TUKEMINEN TOISEN ASTEEN OPINNOISSA

Ammattiopisto Tavastia on hämeenlinnalainen toisen asteen opiskelupaikka, josta valmistutaan lukuisiin eri aloihin. Opiskelijoita on n. 2300. Opinnäytetyön yhteyshenkilönä on rehtori Heini Kujala. Opinnäytetyössä haastateltavat opiskelijat ovat ammattiopisto Tavastiassa opiskelevia opiskelijoita, joilla on henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS opintojen tukena. (Koulutuskuntayhtymä Tavastian www-sivut 2014.)

4.1 Opiskelijahuolto

Ammatillisissa oppilaitoksissa on monia tapoja ja menetelmiä erilaisten opiskelijoiden tukemiseksi. Opiskeluhoollon tehtävänä on opettajien ohella tunnistaa oppimisvaikeudet ja ohjata tuen piiriin. Opiskelijahuoltoon kuuluvat opiskelijaterveydenhoitaja-, -lääkäri, -psykologi ja kuraattori. Opintojen aikana moniammatillinen toiminta on tärkeimpiä tukitoimia erityisopiskelijalle. Se mahdollistaa kuntoutumiseen, työllistymiseen ja jatko-opintoihin ohjaamisen. (Honkanen 2008, 195; Hämäläinen, Liias, Taarna & Valkama 2007, 189.)

Elokuussa 2014 tuli voimaan uusi opiskelijahuoltolaki. Laki korostaa yhteisöllistä ja yksilöllistä opiskelijoiden tukemista. Lain mukaan opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen sekä yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Yhteisölliseen opiskeluhooltoon kuuluvat toimintakulttuuri ja toiminnot, joilla edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta oppilaitosyhteisössä. Lailla edistetään myös opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Kaikki opiskeluhoollon toimijat toteuttavat yhteisöllistä opiskeluhoolta. Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon kuuluvat koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut, opiskeluhoollon psykologipalvelut, monialainen yksilökohtainen opiskeluhoolto ja koulutuksen järjestäjän järjestämät sosiaali- ja terveyspalvelut. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, § 2-§5.)

Nuorisotakuun piiriin kuuluvat työttömät tai ilman koulutusta olevat nuoret, jotka ovat alle 25-vuotiaita tai alle 30-vuotiaita vastavalmistuneita. Nuorisotakuun on tarkoitus edistää nuorten työllisyyttä ja lisätä heidän ammattitaitoaan. Nuorisotakuun keinoin on myös tarkoitus lisätä ja vahvistaa nuorten mahdollisuuksia itsenäiseen elämään. Nuorisotakuu takaa, että työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuneen nuoren kanssa tehdään työnhakusuunnitelma kahden viikon kuluessa työnhaun aloituksesta. TE-toimiston on tarjottava nuorelle kolmen kuukauden sisällä palveluja työllistymisen edistämiseksi. Niitä ovat muun muassa työ-, työkokeilu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka. (Nuorisotakuun www-sivut 2014.)

Nuoret haluavat saada tehdä omia valintojaan ja he haluavat edetä kohti omia tavoitteitaan. Yhteisöllisyyden kokeminen on tärkeää nuorille. Tärkeää on myös, ettei laita kaikkea yhden kortin varaan, vaan vaihtoehtoja olisi monia. Nuoret tarvitsevat tukea nivelvaiheessa. Nivelvaiheita pitäisi tukea niin, ettei niiden välille jäisi turhia ja tahattomia viiveitä. (Salmela-Aro & Tuominen-Soini 2013, 248–249, 252–253.)

Hämeen Sanomien päätoimittaja Pauli Uusi-Kilpoinen kirjoitti 29.9.2014 nuorisotakuusta pääkirjoituksessaan. Hän otti kantaa siihen, ettei nuorisotyöttömyyttä ole saatu aisoihin, vaikka on monenlaisia toimenpiteitä sitä varten. Hän toteaa, että nuorisotyöttömyys on Kanta-Hämeessä lähes 16 prosenttia. Uusi-Kilpoinen kirjoittaa myös, että avoimia työpaikkoja ei ole tarjolla nuorille, joilla on puutteellinen koulutus tai vähäinen työkokemus. Hänen mielestään viranomaisten välinen yhteistyö on avainsanana nuorten asioiden korjaamiseksi ja sitä pitäisi tiivistää. Uusi-Kilpoinen korostaa kuntien vastuuta nuorisotakuun toteutuksessa sekä työ- ja harjoittelupaikkojen lisäämistä yksityisiltä markkinoilta. Hän ehdottaa myös matalan kynnyksen palvelupisteitä, joissa keskitytään palveluun. (Hämeen Sanomat, 29.9.2014, 2.)

Avaimia Takuuseen – hanke tarjoaa Ammattiopisto Tavastiasta ammatillisesta tutkinnosta valmistuville opiskelijoille mahdollisuuden työllistymisohjaukseen. Hankkeessa tehtävä työ vastaa osaltaan erityisopiskelijoiden tarpeeseen liittyen ohjaukseen työelämään siirtymiseen. Avaimia Takuuseen -hankkeen taustalla on nuorisotakuu. Työllistymisohjaukseen kuuluvat seuraavat toiminnot:

1. Työllistymisohjaajan kanssa alkukartoitus ja omien vahvuuksien löytäminen.
2. Ryhmiin osallistuminen (Duunaa työhakemus, Tuunaa CV ja Loista työhaastattelussa).
3. Avoin osallistuminen hankkeen toimintaan ja työnhakuun kannustaminen.

4.2 Ammattiopisto Tavastialla toteutettu erityisopetus ja HOJKS

Opiskelija voi kokea itsensä erilaiseksi tai jokin taho voi sen myös määrittellä. Monella saattaa olla oppimisvaikeuksien piirteitä, joita tunnistaa itsessään. Erityisopetusta annetaan sellaisille opiskelijoille, joilla on esimerkiksi oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia. Oppimisvaikeuksissa henkilökohtaisen ohjauksen tarve on huomattavan suuri. Ohjauksen tarkoitus olisi tuoda uusia näköaloja, jakaa tietoa, auttaa jäsentämään ajatuksia oppimisvaikeuksissa ja tukea ohjattavaa eteenpäin. (Hämäläinen ym. 2007, 37, 59–61.)

Ammatillisella peruskoulutuksella on tavoitteena antaa opiskelijoille laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet valitsemallaan koulutuslalla. Ammatilliseen koulutukseen osallistumisen on oltava yhdenvertainen mahdollisuus kaikille. Erityisopiskelijoilla on oikeus saada tarvitsemansa tuki. Opetus on mukautettava siten, että opiskelija on mahdollisuus saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Tavoitteena on, että tutkinnon suorittamisen jälkeen opiskelijalla on työelämän edellyttämä ammattitaito ja hän kykenee muuttuvissa työoloissa suoriutumaan tehtävistään ja kehittämään ammattitaitoaan koko elämänsä ajan. (Miettinen & Virtanen 2007, 106–108.)

Kaikille erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille tulee järjestää henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS heidän ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Lainsäädännössä otetaan erityisesti huomioon ne lapset ja nuoret, jotka tarvitsevat tukea. Laki määrittelee, mitä HOJKSin tulee sisältää. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 § 20.)

Opetusta järjestettäessä tulee huomioida kaikki yksilöllisen oppimisen mahdollisuudet ja oppimiseen liittyvät tukipalvelut, joita erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat tarvitsevat oppiakseen. HOJKSiin kuuluvat myös oppimistyylin huomioiminen sekä oppimisympäristön ja muiden toimintojen suunnitteleminen opiskelijalle sopivaksi. Yksilöllistämällä tarkoitetaan analyysia opiskelijasta, johon kuuluvat hänen valmiuksiensa ja edellytyksiensä huomioimista sekä toimintatapojen, oppimistyylin ja oppimisympäristön huomioiminen. Oppimisvaikeuksien korjaamisen lisäksi, otetaan huomioon perusvalmiuksien harjaannuttaminen, oppimisen sekä opiskelijan vahvojen ominaisuuksien tukeminen. HOJKS laaditaan moniammatillisesti yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa ja asiantuntijoiden kesken. Laatimistyöhön voi osallistua koulu yhteisön lisäksi sosiaalitoimen ja terveydenhuollon asiantuntijoita. HOJKSiin määritellään opiskelijan oppimisvaikeuden luonne ja laajuus mahdollisimman tarkasti. HOJKSiin kirjataan myös opetuksen ja kuntoutuksen tavoitteiden ja sisältöjen lisäksi opetusmenetelmien valinta, opiskelijahuollon suunnittelu, tukipalveluiden järjestäminen sekä seuranta- ja arviointitoimenpiteet. HOJKSin toteutumista arvioidaan ja seurataan säännöllisesti. Vastuu HOJKSin toiminnasta on kouluilla. HOJKSin tarkoituksena on oppimisvaikeuksien ehkäiseminen ja oppimisen parantaminen. Opiskelija on oman opiskelunsa subjekti, aktiivinen oppija, kokija ja tiedon etsijä. Kuntouttaminen alkaa heti oppimisvaikeuksien huomioimisen jälkeen. Kuntoutukseen perustuva opetus ja yksilöllinen kuntoutus tukevat lasta ja nuorta kohti itsenäistä elämää ja ehkäisevät syrjäytymistä. (Ikonen & Virtanen 2001, 42–44; Ikonen, Virtanen & Pirttimaa 2001, 54–55.)

HOJKS on opiskelijalle itsetuntemuksen väline. HOJKS jäsentää opiskelijan vahvuudet, heikkoudet ja mahdollisuudet sekä valmistaa opiskelijaa mahdollisiin tulevaisuuteen liittyviin rajoitteisiin. HOJKSin yhtenä tavoitteena on myös auttaa opiskelijaa hahmottamaan mahdollisia omiin edellytyksiin perustuvia työllistymispolkuja. (Lämsä 2007, 309.)

HOJKS-prosessin olennainen osa on ura- ja elämänsuunnittelu. Opiskelijan tekemät valinnat ovat jatkumo hänen ura- ja elämänsuunnittelussaan. Erityisopiskelijan työssäoppimispaikan valintaan ja työssäoppimisessa tarvittavien taitojen harjoitteluun kiinnitetään erityistä huomiota oppilaitoksissa. (Muuronen 2008, 165.)

Opiskelijan aloittaessa opinnot Ammattiopisto Tavastiassa ollaan yhteydessä nivelvaiheessa peruskouluihin ja huoltajiin. Aloittaville opiskelijoille tehdään ensin alkukartoitus, johon kuuluvat lukitesti ja lähtötasotestit mm. matematiikasta ja englannista. Jokaiselle tukea ja lisäohjausta tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Suunnitelma mahdollistaa erityisopettajan antaman lisäohjauksen opiskelijalle sekä yksilölliset opetusmateriaalit ja joustavat yksilölliset opetuspolut. HOJKS mahdollistaa myös opetuksen tavoitteiden muuttamisen (mukauttaminen). Suunnitelmaan kirjataan opiskelijan opiskeluvalmiudet, vahvuudet ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet. HOJKSiin kirjataan myös henkilöt, jotka osallistuvat tukipalveluihin. HOJKS säädetään erikseen laissa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 § 20; Koulutuskuntayhtymä Tavastian www-sivut 2014.)

Siirtymävaihe ammatillisesta koulutuksesta työelämään tai jatko-opintoihin on muutosvaihe erityisopiskelijalle. Muutosvaihe saattaa aiheuttaa epävarmuutta ja silloin tarvitaan tuttuun ammatti-ihmisten ohjausta ja tukea. Työssäoppimisen kautta opiskelijalla on ollut mahdollisuus tutustua ja harjoitella työpaikoissa. On tärkeää, että opiskelija tietää myös, miten toimia, jos hän ei pääse töihin tai jatko-opiskelupaikkaan. Moniammatillista yhteistyötä tarvitaan, kun opiskelijaa valmennetaan mahdolliseen työttömyyteen ja siitä aktiiviseen toimintaan. (Honkanen 2008, 200–201.)

5 SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN

Työvoimapalveluiden näkökulmasta oppimisvaikeudet eivät ole kovin helppoja asioita. Jos henkilö ei saa jotain työpaikkaa, ei yleensä mietitä tai selvitetä, mistä se johtuu. Monet ovat oppineet elämään oman oppimisen erilaisuutensa kanssa ja sen esille tuominen ei välttämättä ole helppoa. (Hämäläinen ym. 2007, 291–292.)

Jos oppimisvaikeuksia ei tunnisteta tai hoideta, ne voivat johtaa syrjäytymiseen elämän eri osa-alueilla. Työkäisen jouduttua sivuun yhteiskunnasta niin, ettei hän kykene itse huolehtimaan arkipäiväisestä elämästään ja toimeentulostaan aiheuttaa laajimmat

seuraukset. Todellinen riski syrjäytymiselle on, jos epäonnistuu opiskelussa tai työssä. Nuorten pysyvä syrjäytyminen aiheuttaa suuret kustannukset. Yhden ihmisen epäsosiaalinen elämänkaari aiheuttaa yli miljoonan kulut yhteiskunnalle. (Hämäläinen ym. 2007, 360–361, 368.)

Matti Heikkilä ja Jouko Kajanoja määrittelevät syrjäytymistä teoksessa ”Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros”. Syrjäytyminen on moniulotteista ja se on prosessi. Syrjäytyminen on suhteita ihmisten ja ihmisryhmien välillä. Syrjäytymiseksi määritellään puutteellinen yhteiskuntaan osallistuminen, sosiaalisen integraatioon puute sekä vallan puute. Ne jotka eivät kykene tai halua sopeutua normaaliin elämään määritellään usein sosiaalisesti syrjäytyneiksi. (Heikkilä & Karjalainen 2000, 170, 243.)

Anna-Liisa Lämsän tutkimuksessa ”Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa” viitataan erityisesti kasautuvalla huono-osaisuudella syrjäytymistä. Suurin syrjäytymisvaara on niillä, joilla on muita vähäisempiä mahdollisuuksia ja resursseja ympäristön tukeen. Jos ulkopuolelle jääminen on nuoren tietoinen valinta, ei kyse ole kuitenkaan syrjäytymisestä. (Lämsä 2009, 39, 164.)

Syrjäytymisen käsitettä kritisoidaan negatiivisen sävyn vuoksi. Voimavarat jäävät pienelle huomiolle, kun huomio kiinnitetään yksilön hyvinvoinnin puutteisiin. Syrjäytyminen on käsitteenä leimaava. (Lämsä 2009, 46.)

Syrjäytymistä ehkäistään toimenpiteillä, jotka ehkäisevät syrjäytymisen prosessin alkamista, pitkittymistä tai ongelmien syventymistä. Syrjäytymisen ehkäisy voidaan jakaa kolmeen osaan, universaali ehkäisy, valikoitu ehkäisy ja kohdennettu ehkäisy. Universaali ehkäisy kohdistuu koko väestöön. Valikoitu ehkäisy viittaa yksilöön ja väestöryhmiin, joiden syrjäytymisriski on keskimääräistä suurempi. Kohdennettu ehkäisy kohdistuu yksilöihin, joilla on merkkejä ja oireita syrjäytymisestä, mutta eivät ole vielä syrjäytyneet. lasten ja nuorten ongelmien ehkäisy on tuloksellista ja kannattavaa. Kehitettäessä nuorten syrjäytymisen ehkäiseviä palveluita ja tukia on tärkeää huomioida nuorten oma näkökulma. Peruspalveluissa tulee olla riittävästi yksilöllistä

tukea ja ohjausta, jotta tuloksellisuus ja vaikuttavuus lisääntyisivät. Nuorten merkittäviä syrjäytymisen riskejä ovat nivelvaihe koulutuksen ja työhön siirtymisessä sekä koulutuksen keskeyttäminen. (Harkko & Tuusa 2014, 55–58.)

Kuntoutuksessa on viime aikoina kiinnitetty erityistä huomiota vertaistuen antaman tuen merkitykseen. Usein vertaistuki koetaan yhdeksi tärkeimmistä hyvinvointia edistävästä tekijöistä. (Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011, 152.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Olen ollut Ammattiopisto Tavastian rehtori Heini Kujalan kanssa yhteydessä opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa. Käytyjen keskustelujen mukaan, Ammattiopisto Tavastiassa ei tarvinnut anoa lupaa opinnäytetyön haastattelujen tekemiseen. Satakunnan Ammattikorkeakoulun opinnäytetyösopimus tehtiin Ammattiopisto Tavastian kanssa.

Opinnäytetyöllä oli tarkoitus selvittää, millaista ohjausta opiskelijat ovat saaneet ja millaista ohjausta he haluavat. Opinnäytteeni tutkimuksen tarkoitus oli olla kartoittava ja kuvaileva. Tutki ja kirjoita -kirjan mukaan kartoittavaan ja kuvailevaan tutkimuksen strategia voi olla sekä kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139).

Tutki ja kirjoita – kirjassa kehoitetaan tutkimuksen suunnittelevan valitsevan sellaisen menetelmän, jonka pätevyydestä tutkimuksen tekijä itse on kaikkein vakuuttunein. Päädyin kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimusmenetelmään. Kvalitatiivisella tutkimuksella kuvataan todellista elämää ja sillä pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä on tarkoitus löytää ja paljastaa tosiasioita. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä on myös tavoitteena ymmärtää tutkimuskohdetta. (Hirsjärvi ym. 2009, 137, 161, 181.)

Päädyin tutkimusmenetelmän valinnassa haastatteluihin, koska halusin saada selville, mitä opiskelijat ajattelevat ohjauksesta ja miten he kokivat sen. Kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä käytetään haastattelua päämenetelmänä. Haastatteluilla pystyin säätelemään aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja halusin, että haastateltavilla oli mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Halusin myös selventää opiskelijoilta saatavia vastauksia. Toteutin haastattelut teemahaastattelemalla opiskelijoita, joilla oli ollut opintojensa tukena HOJKS. Halusin, että opiskelijoiden ”ääni” pääsee kuuluville. Teemahaastattelussa haastattelun aiheet eli teema-alueet olivat etukäteen opiskelijoiden tiedossa, mutta kysymysten asettelu tai järjestys ei ollut ennalta määrättyä. Mielestäni tämä sopi opiskelijoiden kohdalla hyvin ja he saivat haastattelusta itsellensä myös jotain ja ohjasin heitä samalla työllistymisasiossa. (Hirsjärvi ym. 2009, 160–164, 185, 205–208.)

Osa opinnäytetyöhön osallistuneista opiskelijoista tuli Avaimia Takuuseen – hankkeen kautta. Osa ohjautui Ammattiopisto Tavastian erva-koordinaattorin kautta. Opinnäytetyössä haastateltiin sellaisia opiskelijoita, joilla ei ollut toista tutkintoa tai paljon työkokemusta. Haastateltavat opiskelijat olivat täysi-ikäisiä, joten pyysin heiltä itseltään suostumuksen haastatteluihin ennen haastattelua.

Tein testihaastattelun ennen kuin aloitin haastattelemaan nuoria. Tämän toteutin haastattelemalla erästä opiskelijaa ennen varsinaisia haastatteluja. Näin sain tietooni, kuinka kauan haastatteluihin meni aikaa ja samalla pystyin kontrolloimaan haastatteluemojen toimivuutta. Yhden haastattelun kesto oli puoli tuntia ja nauhoitin haastattelut sanelulaitteeseen, jonka jälkeen siirsin tiedostot tietokoneelle litterointia varten. Varauduin myös käyttämään vaihtoehtoisia kommunikointitapoja, mikäli jotkut opiskelijoista tarvitsisivat niitä pystyäkseen vastaamaan kysymyksiin esimerkiksi tietokoneen käyttö haastattelun yhteydessä. Opinnäytetyön aineiston kylläntyminen eli saturaatio täyttyi. Saturaatio tarkoittaa opinnäytetyössäni sitä, että haastateltavien määrä määräytyi haastatteluissa esiin tulleista asioista. Kuuden haastattelun jälkeen haastatteluissa esiin tulevat asiat eivät enää tuoneet tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. (Hirsjärvi ym. 2009, 182, 211.)

Haastattelin kuutta keväällä 2014 Ammattiopisto Tavastiasta valmistuvaa erityisopiskelijaa. Haastateltavien määrä oli pieni, joten opinnäytetyössä ei tuoda esiin heidän

sukupuoltaan. Näin he pysyvät anonyymeinä tutkimuksessa. Otin haastateltaviin henkilökohtaisesti yhteyttä soittamalla tai tekstiviestein. He opiskelivat viimeistä vuotta ja olivat haastatteluiden aikaan juuri valmistumassa. Haastateltavat olivat erityisopiskelijoita ja heillä on ollut opintojensa tukena HOJKS. Yhdellä haastateltavista HOJKS oli purettu viimeisenä vuonna. Kerroin opiskelijoille ennen haastattelua opinnäytetyöstä ja sen luotettavuudesta. Kerroin myös opiskelijoille, että heidän nimiään ei yhdistetä vastauksiin. Opiskelijat opiskelivat matkailu-, ravitsemus- ja talousalalta, sosiologi-, terveystieteiden- ja liikunta-alalta, tekniikan ja liikenteen alalta sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta. Kolme haastattelua tein kahvilassa, kaksi toteutin omassa työhuoneessani, ja yhden luokka-huoneessa. Haastateltavat saivat itse päättää, missä haastattelut suoritettiin, jotta haastattelutilanteista tulisi mahdollisimman mukava tilanne haastateltaville.

Teemahaastattelun aiheet valitsin niin, että tutkimuksen reliäabelius toteutui ja tutkimus voitaisiin toistaa haastateltaville. Mielenkiintoista olisikin, jos tutkimus toistettaisiin jonkun toisen ammattiopiston valmistuville erityisopiskelijoille ja näitä tuloksia vertailtaisiin tämän opinnäytetyön tuloksiin. Opinnäytetyössä tutkin odotuksia ja tarvetta ohjausprosessiin. Validiteetti toteutui, kun tutkimus mittasi juuri sitä, mitä sen oli tarkoitus. Kerroin haastateltaville opiskelijoille tarkasti haastatteluiden toteuttamisesta ennen haastatteluiden aloitusta sekä opinnäytetyön tuloksien käytöstä tulevaisuudessa. Opinnäytetyön luotettavuudesta kertoo myös se, että kerrotaan tarkasti haastattelun toteutuksesta ja sen eri vaiheista. Litteroin (puhtaaksikirjoitin) tallennetut haastattelut ennen tulosten analysointia ja raportin kirjoitusta. Litteroitua tekstiä kirjoitin 27 sivua ja hävitin kirjoitetut tekstit opinnäytetyön tulosten kirjoittamisen jälkeen. Jaoin haastattelut kolmeen osaan, joita käsittelin opinnäytetyön tuloksissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 222, 231–232, 266.)

Haastattelun teema-alueet olivat seuraavat (LIITE 2):

Taustatiedot (aiemmat koulutukset, opintomenestys, vapaa-aika ja valmiudet siirtyä työelämään.)

Suunnitelmat ja tulevaisuus (oliko suunnitelmat opintojen jälkeen selvillä, tiesikö mahdollisuutensa, mitä mieltä oli suunnitelmistaan)

Ohjauksen tarve ja – odotukset (kartoitettiin jo olemassa olevaa tietoa ja mahdollisia puutteita tiedoissa, ohjauksen tarvetta ja odotuksia, mitä, millaista ja keneltä ohjausta haluttiin.)

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Seuraavissa alaotsikoissa käsittelen opinnäytetyön tuloksia.

7.1 Opinnäytetyöhön osallistuneiden opiskelijoiden taustatiedot

Osalla opinnäytetyön haastateltavilla opiskelijoilla oli ollut aikaisempia yrityksiä aloittaa opinnot eri aloilla ennen kuin päätyivät aloille, joista he ovat valmistumassa. Haastatteluissa suurin osa opiskelijoista kertoi, että he ovat saamassa kohtalaisen hyvän todistuksen valmistuessaan. Opiskelijat arvioivat yhdeksi syyksi huonompiin arvosanoihin poissaolot. Useimmat haastateltavista olivat joutuneet olemana poissa koulusta terveydellisten syiden vuoksi.

Kaikilla haastateltavilla on ollut HOJKS opintojensa tukena. Syyt HOJKSin laatimiseen olivat erilaisia. Opiskelijoiden HOJKSin perusteena oli ollut terveydellisiä syitä ja esimerkiksi lukivaikeus tai hahmottamishäiriö. Kaikki opiskelijat olivat saaneet tukea opiskeluidensa aikana. Yhdellä opiskelijalla HOJKS oli purettu ennen valmistumista, koska opinnot olivat sujuneet hyvin.

Opiskelijat olivat pääosin tyytyväisiä saamaansa tukeen, minkä olivat saaneet koululta opintojensa aikana. Opettajat olivat kannustaneet ja tukeneet opiskelijoita. Opiskelijat olivat tyytyväisiä saamaansa palautteeseen, jonka olivat opettajilta saaneet. Eräs opiskelijoista mainitsi opettajan kannustaneen lauseella: ”Me pärjätään ihan hyvin.” Tämä oli ollut mieluisa palaute opiskelijan mielestä. Opettaja oli näin liittänyt lauseella itsensä osaksi ohjausta. Opettajat olivat myös tarjonneet apuaan opiskelijoille työhaakuun, jota oli pidetty todella hyvänä.

Monet haastateltavista olivat saaneet tehdä eri opintoaineita yksilöidysti. Näitä yksilöityjä aineita olivat muun muassa matematiikka ja kielet. Ammatillisissa aineissa tuki oli ollut esimerkiksi lisäaika kokeiden suorittamiseen tai henkilökohtainen ohjaus opetustilanteen jälkeen. Yleisesti ammatillisissa aineissa tukea oli tarvittu huomattavasti vähemmän kuin ammattitaitoa täydentävistä aineista. Myös opiskelijapalveluiden henkilöstö (kuraattori, nuoriso-ohjaaja, opinto-ohjaaja ja työllistymisohjaaja) oli ollut tukena opiskelijoille.

Opiskelijat olivat saaneet tehdä lyhennettyä päivää koulussa. Kouluun tulemisen kynnystä on näin madallettu. Opiskelijat kokivat, että heidän poissaolonsa on ymmärretty koulussa hyvin. Koulu on joutanut opintojen suorittamisessa. Esimerkkinä koulun joustamisesta yksi haastateltavista kertoi, kuinka kaksi kertaa viikossa olevat fysioterapiatunnit ovat onnistuneet koulun puolelta todella joustavasti. Opiskelijat kokivat, että näyttötilanteet ovat olleet vaikeampia ja niissä he toivoivat enemmän tukea opettajilta. Opiskelijat toivoivat myös, että kiusaamisen pystyttäisiin puuttumaan vieläkin enemmän ja tehokkaammin.

7.2 Opinnäytetyöhön osallistuneiden opiskelijoiden suunnitelmat ja tulevaisuus, nykyinen työllistymissuunnitelma ja valmiudet siirtyä työelämään

Keskustelimme haastateltavien opiskelijoiden kanssa heidän ammattiosaamisestaan ja – taidoistaan. Opiskelijat pitivät omaa ammattitaitoaan suhteellisen hyvänä. Heidän mielestään koulusta poissaolot ovat vaikuttaneet ammatilliseen osaamiseen. Osa opiskelijoista mietti, että jos olisivat olleet koulussa enemmän, niin ammatillinen osaaminen olisi ollut parempaa. Useat haastateltavista miettivät, että he osaavansa paljon enemmän koulutuksen ansiosta ja heidän työntekonsa oli nopeutunut. Opiskelijat kokivat, että työssäoppimisjaksot olivat olleet hyviä ja niissä he olivat oppineet parhaiten. Työpaikoilla niin sanotuissa oikeissa tilanteissa toimiminen koettiin parhaiten opettavaiseksi. Osa haastateltavista oli saanut tehdä opiskellessaan tuetusti ammatillisia töitä ja työt sujuivat siltä osin hyvin. He olivat oppineet hyvin nämä työt. Osa opiskelijoista kertoi haastatteluissa, etteivät vielä hallinneet kaikkea, eivätkä he kokeneet olevansa täysin ammattilaisia valmistumisen jälkeen. Opiskelijat kertoivat, että teoriassa he osaavat oman alansa ja sen vaatimat työt, mutta käytännössä työn toteuttaminen on haastavampaa.

Kysyin opiskelijoilta heidän tulevaisuuden suunnitelmistaan. Kysyin heiltä, miten he kokivat oman tulevaisuutensa ja suunnitelmiansa onnistumisen asteikolla yksi-viisi. (1=ei onnistu laisinkaan, 2=onnistuu vain muutamilta osin, 3=onnistuu ja ei onnistu (50 % -50 %), 4=onnistuu melkein kaikki, 5=onnistuu täysin). Opiskelijoiden vastauksien keskiarvo oli kolme. Opiskelijat kokivat oman tulevaisuutensa ja suunnitelmansa kuitenkin valoisina. Jokainen on suunnitellut hakevansa töitä valmistumisen jälkeen. Valmistumisen jälkeen melkein kaikki opiskelijat haluavat pitää pienen loman, jonka jälkeen aloittavat työnhaun. Jokaisella oli haaveena saada töitä omalta alalta. Opiskelijat halusivat hyvän työn. Usealla oli tavoitteena myös muuttaa itsenäisesti asumaan ja hankkia toimeentulo työtä tekemällä.

Opiskelijat olivat tehneet opintojensa jälkeisiä jatkosuunnitelmia pääosin vanhempiensa kanssa. Osa kertoi myös miettineensä jatkosuunnitelmia ja siihen liittyviä asioita sisarustensa ja ystäviensä kanssa. Vanhemmat ovat kannustaneet hakemaan töitä heti valmistumisen jälkeen. Jotkut haastateltavista olivat miettineet asioita yksin. Työn hakemista heti valmistumisen jälkeen pidettiin vieraana asiana ja monet opiskelijoista kertoivat pitävänsä pienen tauon ennen työnhaun aloittamista. Opiskelijat olivat epävarmoja omista työnhakutaidostaan ja kokivat, että tarvitsevat ohjausta siihen.

Osa haastateltavista opiskelijoista oli jo hakenut töitä. Kukaan ei ollut vielä saanut töitä. Opiskelijoille oli tarjottu osa-aikaisia töitä, mutta he eivät olleet uskaltaneet niihin tarttua. Haastatteluissa tuli ilmi, että alanvaihto oli myös osalla opiskelijoista mielessä. Opiskelijoita kiinnostivat jatko-opinnot ja osalla oli jo suunnitelmissa hakeutua opiskelemaan ammattikorkeakouluun valmistumisen jälkeen. Osa haastateltavista mietti myös oppisopimusta tulevaisuudessa yhdeksi jatko-opintojen vaihtoehdoksi.

Haastatteluissa nousi esiin opiskelijoiden oma työkokemuksen puute ja se koettiin haasteeksi. Opiskelijoilla ei ollut työssäoppimisen lisäksi mainittavaa työkokemusta. Opiskelijat miettivät, että monessa työpaikkailmoituksessa työkokemusta arvostetaan ja vastavalmistuneella ei kovin paljon työkokemusta yleensä ole. Muutamat haastateltavista nostivat esiin omalle alalle työllistymisen ja pitivät työllistymismahdollisuuksia

siaan huonoina. Melkein kaikki pitivät työhakemusten tekemistä vaikeana ja haasteellisenä. Opiskelijat kertoivat, että eivät osaa aina täyttää kaikkia kohtia hakemuksissa, eivätkä tiedä, mitä asioita toisivat esiin hakemusta tehdessään.

Yleisesti työnhakuun liittyvät käsitteet olivat opiskelijoille tuttuja entuudestaan. Opiskelijat tiesivät perusasiat, jotka liittyvät työnhakuun, kuten työhakemuksen teko ja CV. ”Työvoimapalvelut” oli kuitenkin sanana vieras. Opiskelijat toivoivat käytännön tasolla lisää tietoa ja ohjausta.

7.3 Opinnäytetyöhön osallistuneiden opiskelijoiden ohjauksen tarve ja – odotukset, työllistymiseen liittyvä ohjaus ja sen kehittämistoiveita.

Opiskelijoiden mielestä työssäoppimisjaksot ovat tärkeitä. Jo opittujen asioiden soveltaminen käytännön työhön auttaa työllistymisessä. Opiskelijat kertoivat, että työtä oikeassa ja aidossa ympäristössä tekemällä työtä tekemällä he oppivat itse työstä enemmän. Työssäoppimisjaksojen kautta he olivat myös oppineet, millaista työnteko tulee olemaan, kun he lähtevät työuralle valmistumisen jälkeen. Työssäoppimisjaksoilla he oppivat itsenäisemmäksi työntekijöiksi. Haastateltavat pohtivat, että parhaimmassa tapauksessa opiskelijalla on mahdollisuus saada vakituinen työpaikka, jos työssäoppiminen on sujunut hyvin. Opiskelijat toivoivat koululta ohjausta oikeiden työpaikkojen löytämiseen. Haastateltavat kertoivat, että ryhmänohjaajat listaavat sellaisia työssäoppimispaikkoja, joista kannattaa kysyä työssäoppimispaikkaa. Toisaaltaan myös pidettiin hyvänä asiana, että työssäoppimispaikat haetaan itsenäisesti ja siten opiskelijat ottavat vastuuta työnteosta enemmän. Itsenäisesti työssäoppimispaikkaa haettaessa työnhausta tulee tuttu asia jo opiskeluiden aikana. Eräs haastateltava kertoi, että häntä oli jännittänyt ja ahdistanut työssäoppimispaikanhaku paljon, mutta jälkepäin piti itsenäistä hakua hyvänä asiana. Opiskelijat toivoivat, että ohjaus ensimmäisillä työssäoppimisjaksoilla olisi aktiivista. Alussa kaikki työhönmenoon ja ammattiin liittyvät asiat ovat uusia.

Haastatteluissa keskustelimme työnhausta ja se oli melkein kaikille opiskelijoille vierasta sekä uutta. Työnhaku koettiin jännittäväksi. Monet haastateltavista kokivat tarvitsevansa työnhakuun tukea. Suurin osa opiskelijoista kertoi, että eivät ole ikinä hakenneet töitä, eikä heillä ole kokemusta siitä laisinkaan. Opiskelijat kertoivat myös, että

ovat saaneet tukea ja tietoa työhausta jo aikoinaan yläkoululta. Opiskelijat kertoivat haastatteluissa useaan otteeseen, että heidän mielestään toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa valmistuttaessa ryhmänohjaajien antama tuki työllistymiseen liittyvissä asioissa on tärkeää. He olivat saaneet tukea Ammattiopisto Tavastiassa ryhmänohjaajilta. Ryhmänohjaajat olivat auttaneet, ohjanneet ja neuvoneet opiskelijoita työhaakuun liittyvissä asioissa. Haastateltavat toivoivat koululta vielä enemmän tukea ja ohjausta. Melkein kaikki olivat saaneet eniten tukea vanhemmiltaan, sisaruksiltaan ja läheisiltään sekä ystäviltään. Opiskelijat kertoivat, että he keskustelevat paljon tulevaisuuden asioistaan ja miettivät, mitä olisi hyvä tehdä koulun jälkeen. Osa haastateltavista toivoi paljon tukea työllistymiseen. Opiskelijat kokivat, että osaavat pyytää apua ja tukea työhaakuun, kun se on ajankohtaista. Opiskelijat kertoivat hakevansa työhaakuun ohjausta muun muassa työvoimatoimiston työntekijöiltä ja koulun työllistymisohjaajalta. Koulun työllistymisohjaaja oli käynyt asioita joidenkin opiskelijoiden kanssa läpi ja neuvonut sekä ohjannut heitä työllistymisasiossa ja tehnyt jatkosuunnitelmia heidän kanssaan.

Haastatteluissa puhuimme opiskelijoiden tukipalveluista ja HOJKSiin johtaneista asioista. Opiskelijat olivat saaneet tukea ja lisäohjausta opiskeluihinsa ja sen esiin tuominen työnhakutilanteissa mietitytti ja koettiin vaikeaksi. Osa opiskelijoista mietti, että miten tuovat työnhakutilanteissa omat rajoitteensa esiin. He olivat valmiit kirjoittamaan jo hakemisvaiheessa rajoitteistaan työhakemuksiin. He toisaalta miettivät, että onko heidän pakko kertoa niistä etukäteen. Opiskelijat olivat sitä mieltä, että työnhakutilanteissa valitaan helpommin sellainen työnhakija, jolla ei ole mitään rajoitteita tehdä työtä.

Työllistymisohjausta toivottiin järjestettäväksi kouluissa enemmän. Työllistymisohjaus todettiin hyödylliseksi valmistumisen lähestyessä. Toivottiin, että työllistymisohjausta voitaisiin antaa osana opetusta siten, että se olisi kaikille saatavilla. Koulussa on ollut luentoja, joissa kerrotaan perustasolla, miten töitä haetaan. Opiskelijat halusivat yksilöllisempää ohjausta työhaakuun liittyvissä asioissa. He toivoivat, että voisivat konkreettisesti harjoitella työnhakutilanteita ja valmistautua niihin. Samalla he myös toivoivat ryhmämuotoista työhaun ohjausta. Vertaisryhmät koettiin hyvänä asiana. Opiskelijat kertoivat, että oman tilanteen jakaminen muiden kanssa on hyvä asia ja

toisten kokemuksista voi nähdä omat mahdollisuutensa. Ryhmät lisäisivät opiskelijoiden mielestä myös heidän sosiaalisuuttaan. Ryhmiltä toivottiin myös, että niissä olisi jotain muutakin kuin pelkästään tiedonjakamista. Toivottiin, että ryhmistä saisi jotain itselle. Tätä muuta ei osattu sen enempää avata haastatteluissa. Yksi opiskelijoista haluaisi kahvia ja pullaa ryhmien tapaamisissa. Keskustelua herätti myös se, että kaikille ei välttämättä sovi ryhmämuotoinen ohjaus. Opiskelijoiden mukaan osa ei viihdy ryhmissä ja he haluaisivat mieluummin yksilöohjausta. Opiskelijat toivoivat lisäksi ohjausta esimerkiksi internetin kautta. Facebook koettiin hyväksi kanavaksi jakaa tietoa työhausta ja antaa yksilöllistä ohjausta. Facebookin kautta ohjaus olisi heille tuttua ja helposti saatavilla.

Keskustelin opiskelijoiden kanssa yksilöohjauksesta ja siitä, mitä he toivoisivat sen olevan. Opiskelijoiden toiveena oli neuvoja työnhakuun ja työntekijältä aikaa ohjata henkilökohtaisesti. Opiskelijat arvioivat ohjauksen olevan tarpeellista yli puolelle opiskelijoista. Kysyin asteikkokysymyksen (asteikolla yksi-viisi) ohjauksen tarpeellisuudesta (1= ei kenellekään tarpeellista, 2= muutamille tarpeellista, 3=tarpeellista puolelle tai yli puolelle, 4= melkein kaikille tarpeellista, 5= täysin/erittäin tarpeellista, kaikille tarpeellista). Opiskelijoiden vastauksien keskiarvo oli kolme ja puoli.

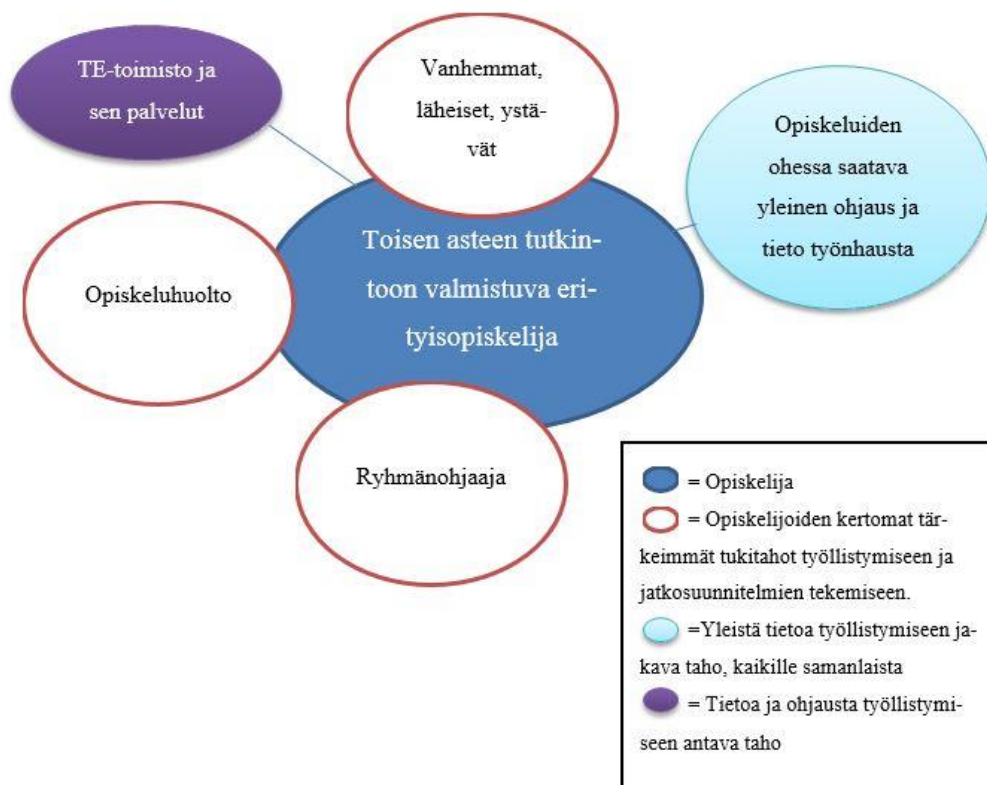
Hyvä ohjaus oli haastateltavien mielestä yksilöllistä ja sellaista, että ohjaaja on kiinnostunut ohjattavasta ja ohjaajalla on aikaa kuunnella opiskelijaa ja hänen tarpeitaan. Haastateltavat kertoivat, että ohjaajan pitäisi olla sellainen, joka ymmärtää nuoria ja kannustaa heitä. Kannustaminen ja annettava aika nousi jokaisen haastateltavan mielestä tärkeimmäksi asiaksi ohjauksessa. Heidän mielestään ohjaajan tulisi kertoa eri vaihtoehtoista ja auttaa konkreettisesti työhaussa esimerkiksi miten työnhakemus tehdään haettavaan työpaikkaan, ja miten onnistutaan työhaastattelutilanteissa. Ohjaajan halutaan kertovan työhausta ja työnhakupalveluista, sekä opastavan niiden käyttöön. Ohjaajan olisi tärkeää kertoa asiat niin, että ne ymmärretään oikein. Työnhakuun liittyviä asioita toivottiin selvitetävän perusteellisesti. Ohjaajalta odotetaan perehtymistä asioihin. Ohjaajan toivotaan myös kertovan ja näyttävän käytännössä, mistä töitä voi hakea. Ohjaajan toivotaan ohjaavan ja neuvovan opiskelijoita oikeisiin päätöksiin oikealla tavalla. Hänen toivotaan kannustavan opiskelijoita kokemaan jotain uutta. Oh-

jaustilanteista puhuttaessa opiskelijat nostivat esiin yhdeksi tärkeimmistä asioista opiskelijoiden kuulumisten kysymisen ja niiden aidon kuuntelemisen ja ohjaajan kiinnostumisen opiskelijan tilanteesta.

Opiskelijat toivoivat saavansa hyvää ohjausta yksilöidysti omiin tarpeisiinsa. Tiedon toivottiin olevan helposti saatavilla. Opiskelijat toivoivat, että heidät otettaisiin kokonaisuutena huomioon, ei pelkästään työasioissa ja siihen liittyvissä asioissa.

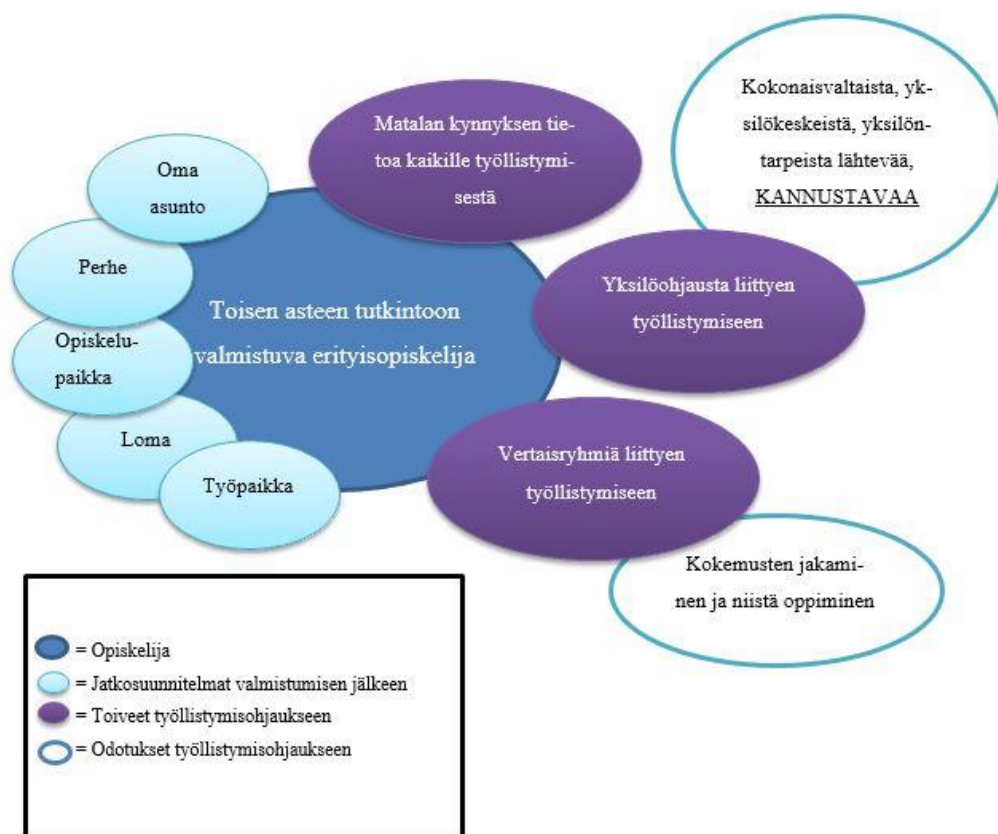
7.4 Yhteenveto opinnäytetyön tuloksista

Ammattiopisto Tavastian tutkintoon valmistuvien erityisopiskelijoiden kertoman mukaan tukea työllistymiseen antavat vanhemmat, läheiset, ystävät, opiskeluhoolto (muun muassa työllistymisohjaaja) ja ryhmänohjaaja. Opiskelijat kertoivat hakevansa tukea ja ohjausta tarvittaessa TE-toimistosta. Tietoa työnhakuun ja siihen liittyviin asioihin opiskelijat kertoivat saavansa yleisesti opintojen yhteydessä. He toivoivat tietoa työnhauasta enemmän ja yksilöidymmin. (Kuvio 1)

Kuvio 1. Toisen asteen tutkintoon valmistuvien erityisopiskelijoiden kertomat työllistymisen tukitahot ja tiedonlähteet.

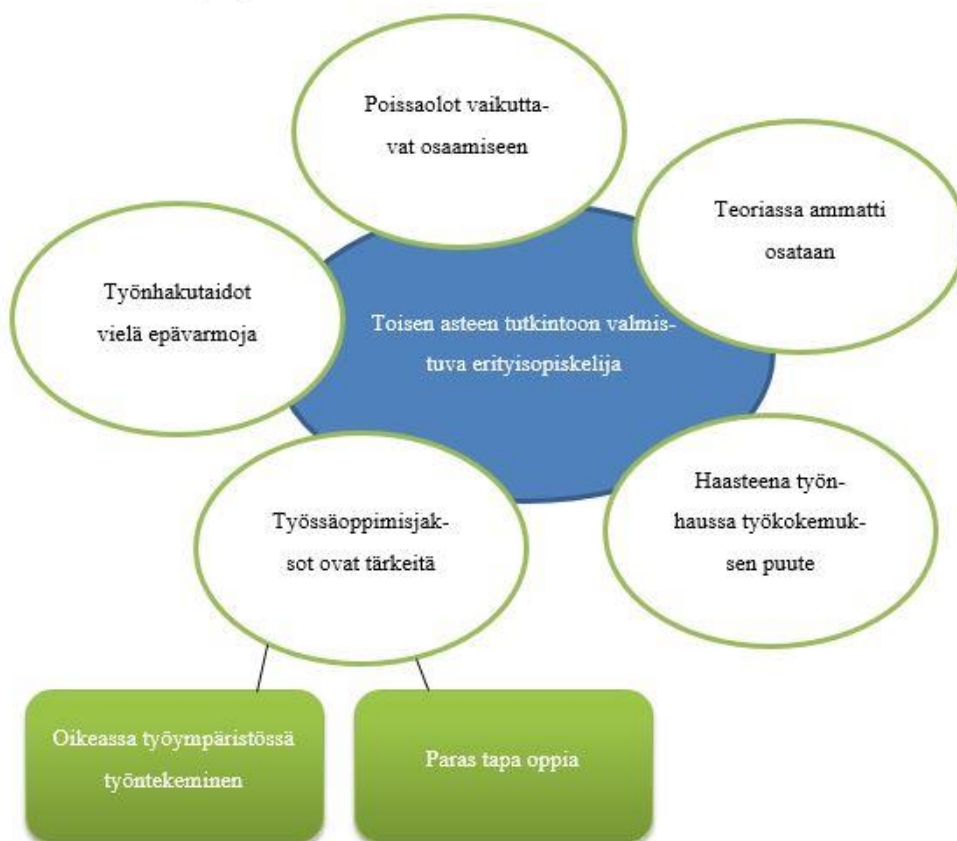
Ammattiopisto Tavastian tutkintoon valmistuvat erityisopiskelijat toivoivat enemmän yksilöohjausta ja vertaisryhmiä työnhakuun liittyviin asioihin. He toivoivat ohjaajalta kannustusta, kuuntelemista ja opiskelijan tilanteen sekä tarpeiden huomioimista. Vertaisryhmien merkitys oli opiskelijoille se, että he saivat jakaa kokemuksiaan ja oppia muiden kokemuksista. Opiskelijoiden jatkosuunnitelmat valmistumisen jälkeen olivat melkein kaikilla kuudella samankaltaisia. He haluavat työllistyä tai jatkaa opintojaan, muuttaa omaan asuntoon, perustaa perheen ja jokainen halusi pitää loman ennen työnhaun aloittamista. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Toisen asteen tutkintoon valmistuvien erityisopiskelijoiden toiveet ja odotukset liittyen työllistymisohjaukseen sekä heidän jatkosuunnitelmat valmistumisen jälkeen.

Työelämään siirtymisen haasteena opiskelijat kertoivat työkokemuksen puutteen sekä työnhakutaitojen epävarmuuden. Poissaolot olivat myös osaltaan vaikuttaneet ammattitaitoon. Opiskelijat kertoivat osaavansa tulevan ammattinsa teoriassa. Jokainen haastateltava kertoi työssäoppimisjaksojen olevan tärkeitä. Heidän mielestään työtä teke- mällä oppii parhaiten. (Kuvio 3.)

Valmiudet siirtyä työelämään

Kuvio 3. Toisen asteen tutkintoon valmistuvien erityisopiskelijoiden valmiudet siirtyä työelämään.

8 POHDINTA

Ammattiopisto Tavastian opiskelijoita oli helppo saada osallistumaan opinnäytetyön haastatteluihin. He kokivat oman vastaamisensa olevan tärkeää. Haastatteluiden yhteydessä keskustelin opiskelijoiden kanssa heille tärkeistä asioista tulevaisuuteen liit-

tyen. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä oli hyvä menetelmä toteuttaa tutkimus. Opiskelijat saivat kertoa mielipiteensä omasta näkökulmastaan. He pystyivät kuvailemaan omaa tilannettaan hyvin. Opinnäytetyön eettisyys onnistui hyvin. Opiskelijoiden henkilöllisyys ei tule ilmi opinnäytetyössä. Opinnäytetyö vastasi laadittuihin tutkimusongelmiin.

Opiskelijat olivat saaneet Ammattiopisto Tavastiasta hyvää ohjausta opintojensa tueksi ja opiskelijat olivat tyytyväisiä ryhmänohjaajien antamaan tukeen työllistymiseen liittyvissä asioissa. Kouluissa on mahdollista jakaa tietoa kaikille, kun kaikki ovat ryhmässä ja tavoitettavissa. Tällöin annettava ohjaus ei kategorisoi opiskelijoita. Tiedon saannissa opiskelijan ei tarvitse olla aktiivinen vaan hän saa tarvittavan tiedon koululta osallistumalla opetukseen. Tämä on suurimmalle osalle opiskelijoista riittävää tukea työnhakuun ja työllistymiseen liittyen. Ihanne tilanne olisi, että työllistymisohjaus olisi osana opintoja. Tällä hetkellä tukea ja ohjausta työllistymiseen ja työnhakuun on jonkin verran, mutta yleisesti ryhmässä käydyt asiat eivät riitä kaikille. Opettajan aika ei riitä suurille opiskelijamassoille, jos kaikki haluavat kattavaa opastusta valmistuessaan. Työllistyminen on tärkeä asia. Jotkut opiskelijat tarvitsevat tukea enemmän kuin toiset ja osa tarvitsee ohjaajalta enemmän aikaa kuin toiset.

Pystytäänkö koulussa vastaamaan ohjaustarpeeseen, mitä esimerkiksi tämä opinnäytetyö nosti esiin? Onko ohjaajilla ja opettajilla aikaa arjen työssä ohjata opiskelijoita heidän toivomalla tavalla? Jokainen haluaa yksilöohjausta ja toivoo myös ryhmämuotoista ohjausta. Tähän ei välttämättä ole kouluilla resursseja. Opiskelijat kertoivat tekevänsä jatkosuunnitelmia vanhempien ja läheistensä kanssa. Kaikilla ei välttämättä ole mahdollista tehdä suunnitelmia vanhempiansa kanssa. Mitä, jos vanhemmilla ei ole voimavaroja tai taitoa tehdä suunnitelmia lastensa kanssa?

Opiskelijat nostivat haastatteluissa esiin, että kokevat sähköiset hakemukset vaikeiksi käyttää ja täyttää. Palvelujärjestelmät saattavat jopa syrjäyttää nuoria. Virtuaalinen asiointi lisääntyy koko ajan. Asiakkuudet ohjataan internettiin. Osalle nuorista saattaa tuottaa vaikeuksia käyttää niitä. Tavallisia ohjaustilanteita, joissa työntekijä kohtaa nuoren on vähemmän kuin aikaisemmin. Varsinkin erityisopiskelija tarvitsee aitoa kohtaamista ja ohjaamista.

Valmistuvan opiskelijan työllistymisohjaus on sekä koulujen että esimerkiksi Työ- ja elinkeinotoimistojen asia. Ohjaus ei ole vain yhden tahon toimintaa. Koulujen vastuulla pitäisi olla tiedonjako ja vahvuuksien löytäminen sekä tiedonsiirto muille tahoille, jos se koetaan opiskelijan eduksi työllistymisen edesauttamiseksi. Ihanne olisi, että voisimme miettiä jokaisen opiskelijan kohdalla asiat yksilöidysti ja moniammatillisesti, jolloin opiskelijan kaikki vaihtoehdot tulisivat esiin.

HOJKS-opiskelijoiden tuen jatkaminen työelämään on haasteellista. Vastaan tulevat salassapito asiat. Kenellä on oikeus tai velvollisuus tietää tulevan työntekijän henkilökohtaisista asioista? Tiedosta saattaa olla hyötyä tai sitten ei. Rajoitteiden sijasta on hyvä painottaa osaamista ja vahvuuksia. Olisi hienoa, jos työnantajat voisivat antaa mahdollisuuden opiskelijoille näyttää omat kykynsä ja vahvuutensa. Silloin ei keskityttäisi rajoitteisiin tai puutteisiin. Työelämässä on varmasti monenlaisia töitä, joita opiskelija pystyy tekemään, vaikka rajoitteita onkin.

Kuntoutuksen yhtenä tavoitteena on ohjata asiakkaita hallitsemaan omaa elämäntilannettaan. Työllistyvyyteen liittyy työkyvyn lisäksi ihmisen valmiudet, motivaatio ja sopeutumismahdollisuudet. Työllistymiseen vaikuttavat henkilökohtaiset olosuhteet, ulkoiset ja sisäiset asiat. Henkilökohtaisiin olosuhteisiin kuuluvat kulttuuri ja sitoumukset, ulkoisiin muun muassa työnantajat ja työolot. Yksilöllisiin tekijöihin kuuluvat muun muassa työllistyvyystaidot, terveys, hyvinvointi ja työnhakumenetelmät. (Järviskoski & Härkäpää 2011, 127–129.)

Opiskelijoiden työllistymisohjauksen pitäisi olla kokonaisvaltaista, opiskelijan tarpeet ja vahvuudet huomioivaa. Työllistymisohjauksessa tiedonjakaminen on tärkeässä osassa, mutta myös elämänhallinnan tukeminen, oikeiden valintojen löytäminen ja valinnan tekeminen ovat tärkeitä. Työllistymisohjauksen pitäisi pyrkiä koko työllistymisprosessin tukemiseen. Opiskelijat toivoivat, että heidät otettaisiin kokonaisuutena huomioon, ei pelkästään työasioissa ja siihen liittyvissä asioissa. Ohjaustilanteissa opiskelijan kuuntelemisen tärkeys nousi haastatteluissa useaan kertaan esiin. Hyvä ohjaus on ohjausta opiskelijan omissa tärkeissä asioissa. Opiskelijat toivoivat, ettei työllistymisohjaus olisi irrallista ohjausta. Työllistymisohjauksen on oltava kokonaisvaltaista oikea-aikaista ohjausta ja siihen liittyy muun muassa opiskelijan itsetunnon ko-

hottaminen, elämän hallinnan tukeminen, vahvuuksien löytäminen, oikeiden valintojen tukeminen, valintojen tekeminen, omiin valintoihin luottaminen ja itsenäisyyden tukeminen.

Ohjaustilanteissa matalankynnyksen palvelu on tärkeää. Ohjaustilanteisiin ohjautumisen pitäisi olla helppoa ja vaivatonta sekä kaikille tarjolla tasapuolisesti. Opiskelijoille pitäisi tarjota erilaisia vaihtoehtoja, joista he voisivat valita itselleen sopivimman vaihtoehdon. Kaikille ei sovi ryhmissä toteutettava työllistymisohjaus ja toiset eivät välttämättä halua yksilöohjauksiin. Nämä mahdollisuudet täydentävät toisiaan hyvin. Tiedottaminen palveluista on todella tärkeää ja se, miten tieto tavoittaa esimerkiksi isoissa oppilaitoksissa kaikki opiskelijat tasapuolisesti.

Opiskelijat kertoivat toivovansa ohjaajalta aikaa ohjata, aikaa paneutua ohjattavan asioihin ja aikaa kuunnella ohjattavaa. Hyvä ohjaus on matalankynnyksen ohjausta ja avointa kaikille. Ohjauksen pitää olla moniammatillista eikä opiskelijaa ole hyvä niin sanotusti ”luukuttaa” eli ohjata työntekijältä toiselle. Ohjaajan pitää hallita mahdollisimman paljon asiaa ja ainakin tieto, mistä tiedon voi hakea, jotta ohjaus eteenpäin helpottuu.

Ohjaajan haasteena on löytää opiskelijoiden kanssa oikeita asioita ja valintoja. Haasteen siitä tekee se, jos opiskelija ei tiedä, mitä halusi tulevaisuudessa tehdä tai on epävarma omista taidoistaan ja vahvuuksistaan. Haastetta luo myös se, että ohjauksen pitää olla opiskelijalähtöistä, ei työntekijän omia ajatuksia, miten asiat kuuluisi tehdä. Yhtenä ohjaamisen haasteena on myös ohjaus tasapuolisesti rajoitteista riippumatta. Ohjaajan pitää osata ohjata niin, että hän ottaa huomioon opiskelijan rajoitteet ja ohjaa opiskelijaa oikeisiin valintoihin päin opiskelijan näkökulmasta katsottuna. Kuitenkin niin, että valinnoilla on realistinen mahdollisuus toteutua.

Mahdollisesti jopa 70 % avoimista työpaikoista ovat piilotyöpaikkoja. Piilotyöpaikoista ei ilmoiteta lehdissä tai internetissä. Tarkoitus on löytää ne itse. Näihin paikkoihin on vähemmän hakijoita kuin tavallisesti ilmoitettuihin työpaikkoihin (Stenroos & Virtanen 2012, 15). Tärkeää on, että opiskelijat osaavat tuoda esiin oman osaamisensa ja vahvuutensa. Ohjaajien haasteena onkin, että miten saa opiskelijasta kaikki esiin ja

miten osaa tukea sekä vahvistaa jo olemassa olevia vahvuuksia. Ohjaajan pitää tietää, millaisia vahvuuksia tarvitaan eri aloilla. Vahvuuksien löydyttyä työnsaanti helpottuu.

Opiskelijoiden nivelvaiheen ohjaamisen haasteena on yhteistyön lisääminen eri toimijoiden välillä. Eri toimijoiden pitäisi tuntea toistensa toiminnot, töiden tavoitteet sekä kohderyhmät.

Opiskelijat halusivat pitää lomaa valmistumisen jälkeen. Tämä ei välttämättä ole mahdollista, jos tarvitsee saada elanto jostain. Opiskelijoiden pitää ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi saadakseen työttömyyspäivärahaa. Työvoimatoimistolla on myös omat pakotteensa, jotka aktivoivat työttömiä. Nuorisotakuu velvoittaa osoittamaan kolmen kuukauden kuluessa jonkin toiminnon nuorelle työttömälle. Järjestelmä ei tunne pientä lomaa, jonka nuoret haluaisivat pitää valmistumisensa jälkeen. Onko valmistuneella opiskelijalla mahdollisuus olla vastaanottamatta tukea? Voi olla tilanteita, että vastavalmistunut ei vielä tiedosta omia tarpeitaan heti valmistumisen jälkeen. Yhteiskunta vaatii nuoria töihin tai toimintoihin esimerkiksi koulutuskokeiluihin tai palkkatuella töihin. Nuoret eivät saa omavalintaisesti poiketa normeista.

Työllistymissuunnitelmat olivat lähes kaikilla haastatteluun osallistuneilla samat. Opiskelijat haluavat saada oman alan töitä. Opiskelijat pitivät omaa ammattitaitoaan suhteellisen hyvänä. Suurin osa vastaajista kertoi poissaolojen olevan syynä kenties huonoon koulumenestykseen. Poissaolot olivat johtuneet suurimmaksi osaksi terveydellisistä syistä. Opiskelijan yksilöidyt polut ja HOJKS mahdollistavat lisäohjauksen mahdollisissa poissaolotilanteissa.

Liisa-Maija Yliniityn ja Hannele Taipaluksen opinnäytetöissä korostettiin moniammatillista yhteistyötä sekä koulun sisällä että ulkopuolella opiskelijoiden jatkosuunnitelmia tehdessä. Opinnäytetyössäni nousi myös esiin se, että toivottiin ohjauksen olevan kokonaisvaltaista, ei irrallista. Kokonaisvaltainen ohjaus vaatii taakseen moniammatillista yhteistyötä. Yliniitty ja Taipalus totesivat, että kouluilla työskentelee paljon eri ammattialojen edustajia. Tiedottamisen pitäisi koulun sisällä toimia hyvin henkilökunnan ja opiskelijoiden kesken. Mikään ohjaus ei saisi jäädä tietämättömyyden taakse. Taipalus painotti omassa työssään, että jatkosuunnitelmia laadittaessa ammatillisesta erityisoppilaitoksesta moniammatillisuus on tärkeässä osassa. Saattaen vaihtaen on

hyvä toimintatapa. Molemmat nostivat esiin henkilökohtaisen ohjauksen merkittävyyden opinnäytetyössään. Ohjausta ja tukea tarvitaan siirryttäessä työelämään ja itsenäiseen elämään. Samaan tulokseen pääsin tekemässäni opinnäytetyössä. Henkilökohtainen ohjaus on merkittävää. (Yliniitty 2013, 40–43; Taipalus 2013, 34–39.)

Työllistymisohjauksella on suuri merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä. Opiskelijat haluavat aikaa ohjaajalta. Ohjauksen pitää olla yksilön tarpeet ja tilanteen huomioivaa kokonaisvaltaista tukea sekä oikea-aikaista. Opiskelijat haluavat sekä ryhmiä että yksilöohjausta. Vertaisryhmille on tarvetta. Opiskelijat haluavat jakaa omia kokemuksia ja kuulla toisten kokemuksia. He haluavat tulla kuulluksi sekä vertaisilleen, että ohjaajille. He haluavat, että joku välittää. Kommunikaation tulee olla avointa ja kannustavaa! Ohjauksen toivotaan olevat monimuotoista. Tavallinen ryhmämuotoinen ohjaus ei riitä erityisopiskelijoille.

Työllistymisohjaus voisi olla koululla tarjottavia säännöllisiä työnhaku-aikoja ohjaajan avustuksella, jolloin nuorta ohjataan työnhakuun. Opiskelijalla olisi silloin mahdollisuus kysyä neuvoa ilman ajanvarausta ja saada henkilökohtaista apua työnhakuun, työhakemusten tekoon, CV:n tekoon sekä valmentautua työhaastatteluihin. Ihanne olisi, että tarjolla on myös vertaisryhmiä, joissa opiskelijat voivat jakaa omia kokemuksiaan ja kuulla toisten kokemuksista.

LÄHTEET

- Ala-Kauhaluoma, M. 2007. Toimeenpanon haasteita ja arvioinnin ratkaisuja. Tutkimus uusista työllistymisen tukemisen tavoitteista. Väitöskirja. Helsinki: Kuntoutusääitiö.
- Harkko, J & Tuusa, M. 2014. Vahvat ja yksilölliset tukipalvelut nuorille yhdeltä luukulta. Kuntoutus 1. 53–61.
- Heikkilä, M & Karjalainen, J. 2000. Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.uud. p. Helsinki: Tammi.
- Honkanen, E. Opinto-ohjaus erityisopiskelijan näkökulmasta. Teoksessa Honkanen, E., Kaikkonen, L & Kotila, H. (toim.) 2008. Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 192–200.
- Hämäläinen, R., Liias, S., Taarna, V. & Valkama, A. (toim.). 2007. Erilaisen oppijan käsikirja. Jyväskylä: Erilaisten oppijoiden liitto ry, 37, 56–61, 189.
- Ikonen, O., Pirttimaa, R. & Virtanen, P. Yksilöllisyyden ja eriyttämisen vaatimusten huomioinnottaminen. Teoksessa Ikonen, O. & Virtanen, P.(toim.). 2001. HOJKS Erilaisia oppijoita, erilaisia lähestymistapoja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 52–79.
- Ikonen, O. & Virtanen, P. Opetussuunnitelmallisesta ajattelusta. Teoksessa Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.). 2001. HOJKS Erilaisia oppijoita, erilaisia lähestymistapoja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 29–35.
- Jansson, S & Tauriala-Tolonen, O. Erityistä tukea tarvitsevan nuoren ohjaaminen työelämään. Teoksessa Mäkelä, M., Kilpinen, J., Parantainen, A. & Salonen, M. (toim.). 2011. MASTiaisia – maakunnallinen ohjausmalli käytössä ja käytännöissä. Turku: MAST-hanke, 40.
- Julkiset työ-ja elinkeinopalveluiden www-sivut. 2014. Viitattu 23.3.2014.
<http://te-palvelut.fi>
- Järvikoski, A & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5.painos. Helsinki: WSOY.
- Koulutuskuntayhtymä Tavastian www-sivut. 2014. Viitattu 17.3.2014.
<http://www.kktavastia.fi>
- Laki ammatillisesta koulutuksesta. 1998. L 21.8.1998/630. Viitattu 7.10.2014.
<http://www.finlex.fi>
- Lämsä, A-L. HOJKS erityisopiskelijan opintojen ja elämän suunnittelun välineenä. Teoksessa Ikonen, O & Virtanen, P. (toim.). 2007. Erilainen oppija – yhteiseen kouluun. Kokemuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä.. Jyväskylä: PS-kustannus, 293–310.

Lämsä, A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Viitattu 6.5.2014. <http://urn.fi/urn:isbn:9789514290213>

Miettinen, K. & Virtanen, P. Keskeisiä lähtökohtia opetussuunnitelmatyössä. Teoksessa Ikonen, O & Virtanen, P.(toim.). 2007. Erilainen oppija – yhteiseen kouluun. Kokemuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä.. Jyväskylä: PS-kustannus, 85–115.

Muuronen, A. Erityisopetussuunnitelma aktivoi kehittämistyötä. Teoksessa Honkanen, E., Kaikkonen, L & Kotila, H. (toim.) 2008. Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 160–169.

Mäkelä, M. MAST – maakunnallinen ohjausmalli. Teoksessa Mäkelä, M., Kilpinen, J., Parantainen, A. & Salonen, M. (toim.). 2011. MASTiaisia – maakunnallinen ohjausmalli käytössä ja käytännöissä. Turku: MAST-hanke. 7.

Nuorisotakuun www-sivut: 2014. Viitattu 29.9.2014. <http://nuorisotakuu.fi>

Nuutila, L. Nivelvaiheen yhteistyöllä tukea tulevaisuuteen. Teoksessa Honkanen, E., Kaikkonen, L & Kotila, H. (toim.) 2008. Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 185–190.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 2013. L 30.12.2013/1287. Viitattu 7.10.2014. <http://www.finlex.fi>

Salmela-Aro, K. & Tuominen-Soini, H. Koulu-uupumuksesta innostukseen? Teoksessa Reivinen, J & Vähäkylä, L (toim.). 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus oy & Suomen Akatemia, 242–254.

Stenroos, H. & Virtanen, P. 2012. Työhön! Selkomateriaali työnhausta ja työllistymisestä. MAST-hanke. Turku: Euroopan sosiaalirahasto, Varsinais-Suomen ELY-keskus & toteuttajaorganisaatiot.

Taipalus, H. 2013. Ammatillisesta erityisoppilaitoksesta itsenäiseen elämään. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.5.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013112518233>

Uusi-Kilpoinen, P. 2014. Nuorisotakuu on mennyt kiville. Hämeen Sanomat. 29.9.2014, 2.

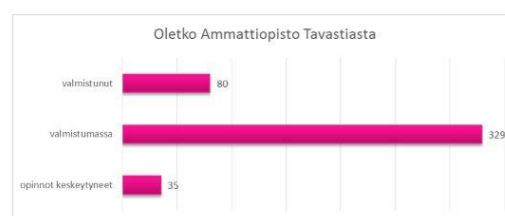
Yliniitty, L-M. 2013. Urapolku- erityisopiskelijan tie työelämään. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.5.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013112518225>

Avaimia Takuuseen jatkosuunnitelmakyselyn tulokset. Kysely toteutettiin keväällä 2014. Kyselyyn vastasivat 2010 ja -11 Ammattiopisto Tavastiasta aloittaneet opiskelijat.

Jatkosuunnitelma- kysely

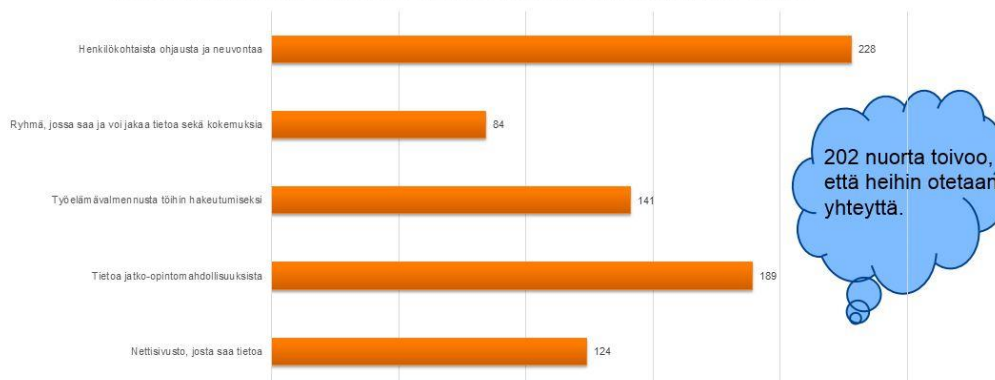

- Avaimia Takuuseen ESR-hanke, 2014
- Kyselyyn vastasi Ammattiopisto Tavastian 2010- ja 2011 opinnot aloittaneet 444 nuorta

Millaista tukea valmistuville tulisi antaa?

Millaista tukea valmistuville opiskelijoille koulussa tulisi antaa työllistymiseen ja/tai jatko-opintoihin

Opiskelijoiden suunnitelmat ja tulevaisuus, nykyinen työllistymissuunnitelma ja valmiudet siirtyä työelämään

Taustat

Onko sinulla aiempia koulutuksia?

Miten olet menestynyt opinnoissasi? Millainen päättötodistus sinulle on tulossa?

HOJKS, Millaista tukea olet saanut opintojen aikana? Miten tuenanto onnistui? Olisitko tarvinnut jotain muuta?

Miten ohjauduit tähän haastatteluun?

Millaiseksi koet oman ammattiosaamisesi nyt?

Suunnitelmat ja tulevaisuus

Entä millainen tilanne sinulla on nyt valmistumisen jälkeen? Millaisia jatkosuunnitelmia sinulla on koulun jälkeen?

Jos on jatkosuunnitelmia, oletko tehnyt niitä yksin vai jonkun kanssa? Kenen?

Jos jatkosuunnitelmia ei ole, kenen kanssa sellaisen haluaisit tehdä?

Luotatko omaan jatkosuunnitelmaan?

Mitä odotat tulevaisuudelta? Millaisia mahdollisuuksia sinulla on?

Asteikolla 1-5, millaisena koet oman tulevaisuutesi? 1=ei onnistu laisinkaan, 2=onnistuu vain muutamilta osin, 3=onnistuu ja ei onnistu (50 % -50 %), 4=onnistuu melkein kaikki, 5=onnistuu täysin.

Opiskelijoiden ohjauksentarve ja – odotukset

Mitä työllistymiseen liittyvää ohjausta on saanut ja mitä kehitettävää siinä on?

Millaiset työnhakuvalmiudet sinulla on tällä hetkellä? Mistä olet saanut tietoa?

Tiedätkö, mitä ovat esim. CV, työsopimus, työvoimapalvelut, työnhaku, oppisopimus ja jatkokoulutus?

Oletko saanut tukea esim. läheisiltä, koululta, muilta?

Työssäoppimisjaksot ja niiden merkitys sekä niissä ohjaus

Millaiseksi koet oma tuen tarpeesi? Ja keneltä sitä olisi hyvä saada?

Haluaisitko työllistymisohjaukseen? Mistä sitä voisi saada? Olisiko hyvä, jos koulusta saataisiin sitä?

Millaista ohjausta koulusta olisi hyvä saada? Ryhmiä? Yksilöohjausta? Molemmat? Liitettynä opiskeluihin? FB? Some?

Miten opiskelijat saataisiin osallistumaan?

Asteikolla 1-5, miten tarpeelliseksi arvioit ohjauksen? 1= ei kenellekään tarpeellista, 2= muutamille tarpeellista, 3=tarpeellista puolelle tai yli puolelle, 4= melkein kaikille tarpeellista, 5= täysin/erittäin tarpeellista, kaikille tarpeellista.

Millaista on hyvä ohjaus? Entä huono?

Millaista ohjausta itse haluaisit? Mistä olisi eniten hyötyä?